

Dr. Székely György hozzászólása a Hazafias Népfront VII. kongresszusának beszámolójához

Országos feladataink, gondjaink és azok nemzetközi összefüggéseinek számbavétele, a felszabadulás óta és e nagy időn belül a legutóbbi népfrenthozkongresszus óta eltelt esztendő eredményeinek áttekintése, felelősségérzetünk és jogos nemzeti büszkeségünk erősödésének sokoldalú megállapítása jellemzi a VII. kongresszus előkészítő anyagait, szóbeli beszámolóját és figyelmet lekötő vitáit. Hallottunk a nemzeti egység gyarapodásáról és fogalmi tisztázásának további előrehaladásáról olyan országban, ahol a felszabadulás előtt a nemzeti egység fogalmát pártkeretre kötötték le, kirekesztve belőle éppen a kétkezi munkások, a gazdák és nincstelen parasztok, a gondolkodó és kétkedő értelmiségiek tömegeit, a függetlenségi és demokratikus eszmék örököseit. De gyanúba és ellenzékbe került a magyar múlt számos vonulata és mozzanata is a költészet és a történelemszemlélet forradalmi hagyományaival együtt. Most itt a kongresszus igazságot szolgáltat és tanulságokat von le ebből a kihatásaiban és szellemi utórezgéseiben még nem oly távoli korszakból és segíti a gyökerek feltárását, a fatörzs izmosodását, a korona lombosodását. Nem véletlen, hogy ilyen körülmények között mind a Hazafias Népfront Országos Tanácsának jelentése, mind pedig az *Életmód, műveltség és közösségek a mai magyar társadalomban* című téma előzetes kidolgozása jelentékeny helyet adott a Honismereti mozgalom kérdéseinek és azok lépten-nyomon elének bukkannak az Állásfoglalás tervezetében is. Örömmel töltött el, hogy ezek a kérdések a kongresszus első napjának vitáiban néven nevezve vagy kimondatlanul ott szerepeltek. Szólt róluk a főtíkári szóbeli előterjesztés, az emberi, nemzeti, társadalmi, világ önismeretről megindítóan szóló *Juhász Ferenc* költő, a múlt és jövő összefüggését, a szülőföldhöz kötődést és más népek iránti barátságot összekapcsoló *Csepelyi Tamás*, a nyugdíjasok honismereti tevékenységét felemlítő *Dobos László*, a nemzetiségi kultúra és szokások megőrzéséről szóló *Sziebert Ferenc*, a reformkor hagyományait, költők szavát közénk hozó, az önismeret nem mindig szerencsés vonásait, a deheroizálást mérlegre tevő *Bánffy György*, a kiürült iskolák némelyikébe honismereti szobát javasoló *Cseh Károlyné*, a friss építésű lakótelepek új lakóinak helyismereti bevezetését szép példán érzékeltető *Herczeg József*. Mindez mutatja, hogy a Honismereti mozgalom kérdései szerves részei a népfrenth általános munkájának, a legkevésbé foghatók fel reszortfeladatnak. Így van ez jól.

Mégis emlékeztetnék arra, hogy a Honismereti mozgalom ezekben említett és számos ponton kiegészíthető kérdéskörei, ragyogó mozaikjai rendszerezést és összefogást is nyertek a Hazafias Népfront áradó sodrú mozgalmában. Mai szervezett formájában a Honismereti mozgalom több mint két évtizedes és azóta tisztázódott jellege, a társadalmi életben, a közművelődésben, a korszerű műveltség kialakításában elfoglalt helye. De a keretek és a témák tisztázódása mit sem vett el a politikai-közművelődési tömegmozgalom nyitottságából, állampolgárok tömeges bekapcsolódásának öntevékeny jellegéből. Elégtétel-

lel állapíthatjuk meg, hogy a maga szerény, de összességében nem jelentéktelen lehetőségeivel a honismereti munka erősítette a szocialista haza iránti tudatos szeretetet, így részese lett a nemzeti összefogás építésének, a cselekvő hazafiság kibontakozásának, nemzedékek közeledésének. Minderről a közelmúltban adott számvetést a III. Országos Honismereti Konferencia s évről évre tekinti át a munkát, a módszertani kérdéseket, a táji sajátosságokat, a nemzetiségi honismereti munka sajátos kérdéseit a Honismereti Akadémia. A honismereti tevékenység így épült be a mozgalmi tevékenységbe, így terjedt ki a történelmi múlt, annak vizsgálatában is a hagyományos politikai és mozgalmi történeti témák mellett a kultúra és a tudományok, az ipari és mezőgazdasági termelés és üzemműködés kérdéseire. Nem vész el a múlt homályában, ködében, hanem fényes sugarakkal világít bele abba és mind erősebben kapcsolódik legújabbkori történelmünk fő folyamataihoz, a munkás- és parasztmozgalmak, a népfront előzményei és kibontakozása, a haladó kulturális mozgalmak, a felszabadulás utáni társadalmi átalakulás, átrétegződés, települési és termelési fejlődés helyi forrásaihoz, emléktárhelyéhez, a kortársi visszaemlékezésekhez. A munkáját ebben a ciklusban is megtisztelő elismeréssel és a Hazafias Népfront vezetőitől élvezett megbecsüléssel végzett Honismereti Albizottság, valamint a gazdag tartalmú, rendszeres folyóirattá vált, hazai és határon túli szerzőgárdával rendelkező Honismereti folyóirat szerkesztő bizottsága egyaránt örömmel tapasztalhatta, hogy a Honismereti mozgalom iránti intézményi segítség, tudományos tisztázó és forrásfeltáró tevékenység, üzemi megértés nem gyengítette a honismereti munka mozgalmi jellegét és továbbra is a kis közösségek, körök, klubtevékenység adják annak élő formáit, meghitt kereteit, érzelmi töltését.

Önelégültek természetesen nem lehetünk. A Honismereti Konferencia élénk vitái során a résztvevők rámutattak a további lehetőségekre, a tartalom gazdagítására, a megyei és fővárosi honismereti bizottságokkal való kapcsolat elmélyítésére, a Honismeret olvasóival fennálló kapcsolatok, a helyi folyóiratok szerkesztőivel való tapasztalatcsere előbbé tételére. Kívánatosnak látszik az egyetemi és főiskolai oktatásban, a tanártovábbképzésben a honismereti szakköri, táborvezetői munka módszertani és gyakorlati oktatásának megoldása. Ápolni kellene a kiemelésre tenni a kapcsolatot azokkal a mozgalmakkal, amelyek kampányszerűen vagy rendszeresen rendezvényeken eddig is helyet adtak a honismereti munkának. Hadd gondoljunk itt az ifjúsági honismereti konferenciákra, az üzemtörténeti értekezletekre, amelyek mind nagy figyelmet érdemelnek és a KISZ-szel, a SZOT-tal való jó kapcsolat eredményei, de nem helyettesíthetik azt a meglévő közös munkát, hogy minél több ifjút és üzemi munkást vonhassunk be a honismereti munka gazdag formáiba. Az agrár- és ipartörténeti emlékek megóvása körül további lehetőségek volnának az ágazati felelősséggel bíró állami szervek munkájában. Mindezekre a feladatokra gondolhattak a Honismereti mozgalom kongresszusunkon résztvevő képviselői, amikor egyetértően hallgatták a SZOT főtitkárhelyettesének, a KISZ központi titkárnak hozzászólását, tapasztalhatták a kormányzat figyelmét. Minden bizonnyal helyet ad ezeknek a javítási szándékoknak, igényeknek a kongresszus utáni ciklusban a honismereti mozgalom a maga néprajzi, anyanyelvi, helytörténeti, üzemtörténeti, évfordulás, országjáró, táj- és műemlékvédelmi, képzési, szakköri és folyóirattevékenységében.

Befejezésül engedjék meg, hogy mozgalomunk szempontjából utaljak egy fogalom változására. A Honismereti mozgalomban tömegesen résztvevő diákok, ifjúmunkások számára magától értetődő és természetes, hogy önként és lelkesedéssel mennek gyűjtőtáborokba. Ma a gyűjtőtábor azt jelenti, hogy résztvevői tárgyakat, forrásanyagot, nyelvi fordulatokat, hagyomány anyagot, földrajzi vagy növényneveket gyűjtenek. Mozgalomunk legkedvesebb, igen eredményes formája ez, számos maradandó eredménnyel, módszertani tapasztalattal, közösségi élménnyel. Nem kívánhatjuk, hogy a fiatalok közben arra is gon-

doljanak, milyen korábbi jelentést szorított ki a gyűjtőtábor mai közkeletű értelme. Csak az idősebbek számára melengető érzés, hogy fiataljaink számára elmúlt az az idő, amikor embereket gyűjtöttek táborba, zártak fal vagy drótsövény mögé politikai meggyőződés, véleménynyilvánítás, nyelvi vagy vallási különbség, társadalmi kiszolgáltatottság miatt. De emlékeztetni erre a múltra a Honismereti mozgalomnak is kötelessége, így nevelhet jobban a jelen megbecsülésére, a jövőért való felelősségvállalásra.

Vas Károly:

Helytörténeti anyag az általános iskolai történelemtanításban*

A helytörténet a történelemtanításban és a népnevelésben mindig szívesen felhasznált anyag volt. Jelentőségét a történelemtudomány és a történelemtanítás marxista szemlélete nem csökkentette, hanem még tovább növelte. Amíg ugyanis a polgári történelemtanítás szinte kizárólag úgy tekintett rá, mint a hazafias nevelés alapanyagára, addig a marxista történelemtanítás az érzelmi nevelés egész területén s éppen ezáltal az erkölcsi-politikai-világnézeti nevelés hatékonyságának fokozása terén is nagy lehetőségeket lát a helytörténeti anyagban. A marxista történelemtanítás területén vannak helyek, ahol olyan módon is kifejezik a helytörténeti anyag iskolai felhasználásának fontosságát, hogy a történelemtanítás módszertanának helytörténeti alapelveként kezelik és tárgyalják.¹ Ez pedig többek között azt jelenti, hogy a történelemtanítás egész területén és minden mozzanatában számot kell vetni s élni kell a helytörténeti anyagban rejlő lehetőségekkel.

Vizsgáljuk meg tehát – különös tekintettel az általános iskolai történelemtanításra –, mi teszi a helytörténetet különösen alkalmassá arra, hogy felhasználjuk a történelemtanításban, mire, milyen didaktikai és nevelési feladatok megoldásánál használható, hogyan, milyen módszerrel, illetve eljárással használva tudja funkcióját betölteni.

A helytörténeti anyag legfőbb sajátossága az *intenzív érzelmi telítettség, illetve telíthetőség*. Ez a sajátosság a helytörténeti anyag *térbeli és társadalmi közelségéből fakad*. A szülőföld, a hazai táj, a szűkebb haza, a család, a rokonok, a gyermektársak, az iskola, az úttörőcsapat s – így egyre nagyobbodva a kör – végül az egész ország, majd az emberiség az a földrajzi és társadalmi környezet, amelyben a fejlődő ember tevékenysége és ismeretszerzése végbemegy. Minél kisebb a kör, amelyben ez a tevékenység és megismerés folyik, annál részletesebbek róla szerzett ismereteink, s annál mélyebbek azok az érzelmeink is, amelyek cselekvés és megismerés közben keletkeznek bennünk, s egyebek közt a helyhez és az ottani emberekhez való viszonyulásunkat is jelzik. A gyermek – mondta már *Pestalozzi* – életének első öt esztendejében több és maradandóbb ismeretet szerez, mint később az egyetemen. Gondoljuk meg, hogy ez a sok ismeret és tevékenység egy nagyon is szűkre szabott térben és emberi környezetben megy végbe, milyen részletesnek s ugyanakkor milyen mélynek kell szükségszerűen lennie! Egyszerű lélektani tény tehát – s nem valami misztikus dolog – az a különleges vonzódás, ami az embereket szűkebb hazájukhoz köti.

A szülőföldhöz fűző töméntelen érzelmi szál egyben ösztönzőerő is arra, hogy a szűkebb haza múltját megismerjük. Ebbe az érzelmi talajba nyúlnak, s innen táplálkoznak a *történelmi érdeklődés* első, következképpen legmélyebb gyökerei. Minden ismeret,

*Ennek az írásnak a közlésével köszöntjük a 75 esztendő Vas Károlyt.

¹ *Stoht, B.*: Methodik des Geschichtsunterrichts, Berlin 1962. 75. old.